

te. Két nevet jegyezzünk ide: *Ion Dămian* és *Jules Cazaban* nevét.

Visszatekintve a román irodalom, színház és képzőművészet fentebbi rövid ismertetésére felvethetjük a kérdést: milyenek a román kultúra lehetőségei a jövőt illetően? Ha a kulturát, mint a társadalmi élet és fejlődés jelenségét, mint a társadalmi formákból születő és azokat befolyásoló tényezőt fogjuk fel, úgy azt válaszolhatjuk, hogy a román kultúra a bizonytalan egyensúly állapotában van. Az irodalmat animáló jobb- és baloldali áramlatok közt ugyanis a semlegesség, a polgári demokrácia felé való törekvés elég széles zónája, terül el, melynek képviselői — előbb-utóbb — az osztályok harcában győzőkhöz csatlakoznak. A kultúra ingadozó kispolgárainak nevezhetnők ezt a réteget.

Ha a lakosság egy részének a hitlerista propaganda és a kormányon levő pártok által elősegített fasizálódását tekintjük, úgy pesszimiztikusan kellene a helyzetet megítélnünk. Ám, ha tekintetbe vesszük *Waldo Frank* e tanulmány elején idézett megállapításait, úgy a következő végkövetkeztetésre jutunk: 1. Románia, mint Európa legtöbb országa, nem ment egységes, szerves fejlődésen keresztül; 2. az egész társadalom s különösen a kultúra sorsa jórészt attól függ, hogyan ismerik fel a művészek, — akik a haladás tényezői s a szerves egység előharcosai tartoznak lenni — történelmi feladatukat.

Romániában is megtaláljuk az új kor előcsapatát. Ennek az élcsapatnak mident el kell követnie, hogy ügyét diadalra vigye. Hisz, amint *Marx* mondja: „az emberek maguk csinálják történelmüket.”

A MAI ROMÁN IFJUSÁG

Irta: GHIȚĂ IONESCU (Bucuresti)

Romániában, néhány esztendő óta új mozgalom kavarta fel a mindenféle külhatások révén zavarossá vált, majd az idők folyamán lassan leülepedett vizeket. A nemzeti és személyi méltóságérzés nem valami új, de annál indulatosabb jelszavakat dobott felszínre. Ha csak szomorú politikai személyiségekről volna szó, akik egy emberélet rövid szakalattal is találnak időt a mindenféle, más-más formában való megjelenéshez, akkor ezeket a dolgokat meg se kellene említenünk. A román politikának sohasem voltak kiválóan hősiességek, sohasem volt egyetlen eszmei célra, egyetlen küzdelmi vonalra irányuló tiszta akarat, úgyhogy ez az új és kollektív politikai történet, nem lep meg és nem szomorít el bennünket. De mindenki tudja, hogy ebben a mozgalomban benne van egy másik érdekelt fél is, e mozgalmat a valóságban meghatározó és szülő tényező; a román ifjúság.

A román fiatalságnak a politikai porondon való állandó, sőt sokszor túlzott szereplését nem késtek egy vagy más módon kommentálni. Azt mondták egyrészt, hogy ez a hanyatlás és az összes társadalmi osztályok elpolitizálódásának a jele, ahelyett, hogy ezek az osztályok kizárólag alapvető foglalatosságaik keretében maradnának; másrészt pedig azt mondták, hogy ellenkezőleg: ép' az ország" ujjászületését jelenti, az ország egyre jobban érzi az élet-erek fenyegető elmeszesedését és ezért legfiatalabb sejtjeihez, vérének legforróbb részéhez folyamodik, hogy megújítsa vérkeringését s visszaadja a pulzus

egészséges lüktetését. Az első felfogás vallói azt mondták, hogy ennek a fiatalságnak a mozgalma egyszerű másodlagos jelentőségű politikai mozgalom, csak éppen érthetetlen ifjúi hév, taktikai hetykeség fűti. Végre is, mi más jelent ez a fiatalság, mint az ország jövődjét, bár ez nem jelenti azt, hogy bitorolnia szabad a jelent. Már csak azért sem, mert hiszen ez a fiatalság a nemzet igazi nagy fiatalságának csak egy része, egy töredéke: — a diákság. Hisz' milyen jogai és előjogai lehetnek egy olyan társadalmi kategóriának, amely csupán a nemzet jövődjét tanult rétegét jelenti? Nyilvánvalóan hasznos, hogy ez a réteg már eleve megismerkedjen az országot érintő ügyekkel, a szükségletekkel, hiányokkal, kérdésekkel, melyeket a jövőben neki kell megoldania, vagy legalább is szembekerül velük, valamint azokkal az irányító eszmékkel is, amelyeket majd hordoz és reprezentál. Ettől azonban addig, hogy magának követelje a nemzet politikai sorsának döntő irányítását, még meglehetősen messzi az út. Az országnak más elemei is vannak, amelyek több joggal követelhetnék a vezetésben való részvételt és ezek az elemek azért mégsem akarják megzavarni a nemzeti együttműködés szükséges összhangját. A fiatalság revolutív megmozdulása tehát nem más, mint törtető ösztönének, indulatának és fiatalos beépzeltségének megnyilatkozása. A fiatalságot a nemzet nagy családjában a megillető helyre kell visszavezetni, ahol saját maga és az ország javára dolgozhat.

Egészen más a másik felfogás, bár nagyon sokszor hasonló érvekkel dolgozik. Eszerint a fiatalságot illeti meg az ország vezetésében a főszerep, még pedig két okból, melyek azonban tulajdonképpen egyet jelentenek Románia fiatal ország. Nemzeti karakterének ezért jobban megfelel a fiatalság előretörő, hódító akarata és lelkes szelleme. Ez két vonatkozásból is ellenőrizhető. Először az országban történő dolgokból. A mai helyzethez a gerontokrata román polgárság kompromisszumos politikája és a kezdeményező szellem hiánya vezetett. Nem is lehet másképp, hisz' a román politika néhány szép teljesítményén kívül csak a nemtörődőmség, a dolce far niente, a káros elővigyázatosság és a helyrehozhatatlan puhaság vonalán haladt. Mindenfelé lekötelezve, és semmi egyebet, csak történeti gyámjaink tetszését keresve, a nemzeti karakterünkhöz cseppet sem illő nyugati rendszerek halvány másolatát alkottuk meg csupán, mely csak időnként vette el és alkotó erőnként bénította meg. Mert az igazi román politika nem lehet más, mint: fegyelmezett, komoly és hierarchikus munkával napról-napra építeni, teremteni és alkotni, úgy, ahogyan ép' a fiatalság láthatja most a nacionalista ifjuság munkatáborában. Ehhez azonban bizonyos szellemre van szükség, lendületes harci szellemre, hősiességre, hogy kimondjuk azt a szót, mely oly' mélyen felkavarja ma a román sziveket és szándékokat. Építő hősiesség kell, és nem az az édeskés ékesszólás, ahogyan azt népünk fáradt és közömbös öregjeinél tapasztaljuk. Az országot csak a fiatalság mentheti meg, a gyeplőt és a kormányt nekik kell átadni. Más államok példája is mutatja, hogy ez a helyes. Máshol is a kába álmom veszedelmébe szédült polgárság keményen összeszedte magát és teljes bizalommal adta át a vezetést a hősi lendületű fiatalságnak. A fiatalság bámulatos áldozataival felemelkedő fasiszta Itália és a germán fái hitlerista Németországának „hatalmi akarattal” történt nagy előretörése állandó figyelmeztetés és intő példa Románia számára is, hogy ráébredjen a környező valóságra. Attól, hogy Románia megérti-e ezt vagy sem, függ, hogy kitudja-e használni a felemelkedés e pompás lehetőségét vagy véglegesen visszahanyatlik.

Ennek a két felfogásnak dialektikus ellenkezése úgy látszik nélkülözi a lehető szintézist. Részlegesen látszólag mindakettő igaz, és mindakettőnek vannak egymást kizáró hibái. De, ami még furcsább: ez a kettősség a fiatalság megmozdulásaiban is feltalálható. Pontosabban: feltalálható a fiatalság igazságában és célkitűzései helytelenségében, ahogy Cicero mondta: ne azt nézzük, hogy mit hisz valaki tetteiről, hanem azt, amit valójában cselekszik. Hamar eljön az idő, amikor a fiatalság felébred mostani nagy tévedéséből: a fiatalság történeti megvalósulásának ez lesz az ideje. Mert ma még az uttévesztés kettős veszedelme fenyegeti. Egy személyes, amely nem olyan súlyos, a másik azonban már súlyos történelmi veszedelem, mely azt az országot, aminek a szeretetére hivatkozik az ifjuság, mai viszonyainál is jobban viszszavetheti.

Hogy közvetlenebbül tárgyalhassuk, állapítsuk meg már kezdetben, hogy a két felfogás közti ellenkezés, amely a nemzeti fiatalság mai megmozdulásainak is belső ellenmondása: a fiatalság energiája és ez energiának az akcióban való felhasználása közötti dialektikus ellenmondás. A fiatalság energiája, történelmi potencialitása meglehetősen nagy, de a megfelelő megnyilatkozási lehetőséget meg kell találnia. Nézzük meg e két pontot. Történelmi szempontból van-e joga a fiatalságnak arra, hogy a világ politikai alakulásába döntően beavatkozzék? Igen. Kétségtelenül. Az emberi történelem ma nagy megújodási pillanatainak egyikét éli. Mint valaki mondotta: ütött az órája a nagy és alapos történelmi felfrissülésnek. Egy fiatal francia író, Drieu la Rochelle, aki egyébként kitűnő indulás után valami fél-fasiszta elesettségben feneklett meg, az előbbiekkal kapcsolatban szép, filozofikus visszhangú kijelentést tett: „Vannak pillanatok, amikor a történelem nagyon is gyorsan lép előre és felemészti az embereket. Most olyan pillanatba lépünk, amelyben a gerontokrácia, az öregek uralma nem maradhat fenn. Másrészt, ha az öregek erőltetetten be is lépnének a táncba, a fiatalok hamarosan föléjük kerekednének.” Bizonyos, hogy a bátorítás, a folyótó életformák fellobbantatása s a hősies változtatás pillanataiban a fiatalságé a szó. Nyilvánvaló, hogy ezeken a korfordulókon a fiatalság társadalmi szerepe és képessége mindig megkétszereződött, s hogy ezekben a heves és kegyetlen ember-emészítő időkben szüntelenül újabb és újabb emberekre van szükség, akiket a legnehezebb vezető posztokra állítanak. Ennek az igazolására nemcsak a hitlerista Németországra és a fasiszta Olaszországra kell gondolnunk, annál kevésbé, mert ezek tulajdonképpen a fiatalság félrevezetésének és elkábitásának sajátos esetei, amire különben később visszatérünk. A francia forradalom még ma is felemelő példájára hivatkozunk, amely körül csupa fiatal ember csoportosult. A második nemzetgyűlés tisztán fiatalokból állott. Róluk mondja Michelet, a szárnyaló Michelet, hogy Franciaország legégetőbb történelmi kérdéseinek tárgyalása alkalmával, amelyek később annyi dicsőséget hoztak a franciákra és biztosították történelmi hegemoniájukat, oly' fanatikus komolyságról és fáradhatatlan' izzó hévről tettek tanuságot, hogy nagyrészt ők döntötték el a francia forradalom és ezáltal az emberiség sorsát. A csupán helyi jelentőségű német és olasz ifjusági megnyilvánulásokkal szemben a jelenkor is szolgál egy döntő és egyetemes értelmű példával. Helyi jelentőségűnek nevezem őket azért, mert ezeknek az ifjusági mozgalmaknak a jellege chauvinista, s nincs meg bennük az orosz fiatalság ama lendülete és jelentősége, amelyről beszélni akarok. Klaus Mehnert, az orosz fiatalságról szóló kitűnő könyvében bemutatja a fiatalságnak az új orosz állam vezetésé-

ben való túlsúlyát. Bemutatja azt a nagy áldozatot, azt a heves iramot, amit éppen a fiatalok tettek a nemzeti újjáalkotás szolgálatában, amely legutóbb is a Sztáchánov-féle alkotó hősiesség kivételes történelmi példáját mutatta fel. A szovjet-szanatóriumok teli vannak azokkal a harminc éves, sőt fiatalabbkorú emberekkel, akik az eszményi törekvésükért való kiméretlen hajszában nem tudták energiájukat lefékezni s a kétszeres, háromszoros erőkifejtés következtében kimerülten pusztulnak el idő előtt. Megemlíthetjük még a jelenben annak az amerikai fiatal-ságnak a mozgalmát is, amelyik az Egyesült Államok életére rákényszeríti a maga alkotóvágyát és szabad kezet követel a politikai vezetésben is, kitűzve a szociális eszmények ifjúi, valóban ifjui zászlaját. Ez a fiatalságnak a világ vezetésére való elhivatottságának egyetemes értelme.

A román ifjuság viszont egy másik igazolást is talált, amiről fentebb már említést tettünk. Nevezetesen: az ország történelmi fiatalságára hivatkozik s a fiatal országnak fiatal vezetőket követel. S joggal! A szempont igazságos s ezt legkevésbé a dialektikus gondolkodás tagadhatja. Itt azonban felmerül egy kérdés, amely elvezet bennünket annak a felismeréséhez, hogy mi a kötelessége az ifjuságnak napjaink és Románia nemzeti történelmében. És pedig: az ifjuság és az ország közti kapcsolat bizonyára megteremti majd azokat a szempontokat és eszményeket, amiket az ifjuság az ország fiatal szellemétől áthatva javasol és megvalósít. Tehát nem az a véletlen tény, hogy bizonyos emberek fiatalok egy történelmileg szintén fiatal államban, a döntő érv (bár ez a román fiatalság jelenlegi érvelése), nem ez a tény az indok és az igazolás, hanem az az egyedüli és igen világos feltétel, hogy egy fiatal államban a fiatalság fiatal ideológiát és programot képviseljen, ujtó fordulóponton pedig megértse a maga ujtó küldetését. A történelem már látott olyan tehetetlen és ernyedtt fiatalságot, mely saját történelmi feladatát nem vette észre, hanem félrevezetve s elkábítva idegen célokat szolgált. Sajnos, éppen ma, napjaink történelmében találkozunk rengeteg álutra tévedt fiatalsággal, amely ellensége saját érdekeinek, világtávlatban pedig esendő. — Ebbe a képletbe kell belehelyeznünk a román ifjuságot is.

Kérdezzük: vajjon a román ifjuság csodálatos aktivitása — ismétlem: erőben, lendületben és jóhiszeműségben csodálatos aktivitása — valóban fiatal és az ő igazi szellemét kifejező programon alapul-e? Elemezzük a dolgot. Elsősorban itt van a román diákságnak nagyon is kavarogó, hogy ne mondjuk zavaros programja, mely a nemzeti felszabadítást követeli és írja elő. Azt kérdezzük: hát nem szabad ország Románia? Ez a kérdés képtelenség volna akkor, ha nem tekintenénk messzebbre, még messzebbre talán, mint ameddig jó honfitársaink gondolata elér. Egyetlen egy szempontból tekinthető országunk kötelezettségekkel terheltnek és megkötöttnek: a történelem szempontjából. Ezeket a dolgokat olyankor érezzük a leginkább, amikor történeti zsengéségünk nem engedi, hogy mi magunk határozzunk és cselekedjünk. De ez legfeljebb bizonyos bennünket kívülről uraló idegenektől és nem mint azt a megtévesztést kereső gyávaság állítja, — azoktól az idegenektől való függés, akiknek mi vagyunk urai itt bent az országban. A probléma az, hogy mikép' szabadítsd fel magadat az igazi nyomás alól! és nem az, hogy azokat áztasd be, akik tőled függenek. Azután pedig: valamely felszabadító program számára legalábbis ellentmondó és eleve leleplezi mindazokat az eltévelyedéseket, amikbe ez az ösztönös mozgalom belerohant, mondom: legalább is ellenmondó és különös, hogy

egy felszabadító és ujitó program holmi ellenszenves követelésekkel lépjen fel. Az ifjuságunk már a kezdet kezdetén látnia kellene, hogy mennyire eltávolodott a maga ujitó Ösztönétől akkor, amikor olyasmiket követel, amiknek a legbensőbb érve a könnyebbség és kényelem, amelynek szankciója azonban a történelmi és társadalmi hatástalanság. Nyilvánvaló, hogy bűnbakot mindig könnyű találni s a felhajszolásában a magad ösztönös lázongását elpazarolni: de se nem hasznos ez történetileg, se nem válik dicsőségére annak az erőnek, amit a román ifjuság tanusít, amely cselekvésben a legelső, harcban a legkeményebbek közé tartozik. A délamerikai ifjuság már régebben megértette ezt: az igazi nemzetközi felszabadításért küzd a nemzeti alkotás útján, amelyben minden erőt tömörít, és a nemzetközi felszabadításért pozitív és alkotó program alapján küzd, nem pedig különböző negatív követelésekkel, amik az ifjuságot jellemző nagylelkűség szempontjából gyűlöletesek.

De ez a pont a román ifjuság programjában is megtalálható, vetik ellenem. Az ifjuság itt is kéri a nemzeti alkotómunka megerősítését, s a román alkotó ösztön megélénkítését. Nem ez az ifjuság-e az, amelyik sajátmaga hívásának engedelmessé, munkatáborokba gyűl össze, hogy kipróbálja erejét és lendületét, amellyel majd a jövő Romániáját kell megépítenie, mint ahogy ma kolostorokat és hidakat épít? De igen! De éppen azért, mert ez az ösztön, ez a mélyről fakadt hívás megvan a mi ifjuságunk soraiban, vessződünk azzal, hogy jó irányba tereljük és ne valami huligán hordának tekintsük, mint ahogyan értetlenek teszik. Az ifjuság előbb vagy utóbb megéri, hogy pozitív és alkotó programban nem szerepelhetnek holmi haszontalan kisajátítások követelményei és kicsinyes megtorlások. Majd akkor megvizsgálja: kik azok, akiknek érdekében áll őket a lázongás és a harag elemi állapotában tartani és rájön, hogy éppen azok, akik társadalmi hanyatlottságuk és szerves restségük következtében odajuttatták az országot, ahol van. Akkor majd megéri az ifjuság, hogy igazi történelmi rendeltetése és dicsőséges küldetése azok mellé állni, akik a nagy nemzeti folyamatban a termelő erőket képviselik, amely termelő erők kifejlődését amazok csak akadályozták és mindig előszeretettel fordultak a külföld felé, ahelyett, hogy a nemzeti termelést támogatták volna. Majd megéri akkor az ifjuság, hogy az ő igazi szövetségese a negyedik rend és a földmivelő osztály, országunk termelő rétegei, azok a társadalmi osztályok, akik küzdelmes napi munkában élik életüket és akik valóban nemzeti és etnikai alapjai az országnak. Kétségtelen: a jövő románjainak e felismerésétől függ a holnapi Románia függetlensége és büszkesége.

Egyébként a diákság követelései kizárólag a nemzeti felemelkedésre vonatkoznak. De vajjon mit kell értenünk nemzeti felemelkedésen? A történelem egyetlen módját ismeri a nemzeti felemelkedésnek: azt, amelyik betölti az Időt, eléri sőt meghaladja az egyetemes szellemet. Azok a nemzetek, amelyek legjobban magukévá tették az idők szellemét és a leginkább tettek eleget a történelmi feltételeknek, azok közt oszlik meg a történelmi vezetés. Franciaország közel százötven esztendőig vitt vezető szerepet Európában, egyesegyedül a nagy francia forradalom, tehát egy igazi forradalom jóvoltából. Az európai hasonlókorú nemzetek keretében a mi előrehaladásunkat is a viszonylagos időszerűség biztosította, a viszonylagos, mert a mi államformánkban általában sohasem érvényesült kellően az Idő. Elfogadni ma egy maradi programot, egy szomorú és gyáva társadalmi kalóz-programot, a med-

dő kihasználás és a középkor minden más tartozékával, amelyek szükségszerűek ebben a gondolkodásban, — elfogadni ma egy olyan életformát, amivel az európai államok már a középkorban leszámoltak és amely semmiképpen sem felel meg a mai emberiség tudományos szellemének: — ez röviden és egyszerűen nemzeti öngyilkosságot jelent. A mi sovínisztáinknak csak át kell nézni a szomszéd Magyarországra, hogy meglássák, hova, milyen társadalmi esetttségbe dönthet egy országot a társadalmi megcsontosodás politikája. Nem a kihasználó szándék és a középkor félelmetes fegyelme mentheti meg Romániát, hanem ép' ellenkezőleg, az összes nemzeti alkotó erők felszabadítása és az a felsőbbrendű cél, amelyben minden bizonnal egyesül majd minden nemzeti erő: hogy, — még pedig gyorsan, — elérjük az egyetemes szellem és értékek magaslatait, helyet foglaljunk keretei között és elősegítsük további kifejlődését és virágzását.

Ezt a célt azonban a föllépésében forradalmi, de mai gondolkodása szerint maradi ifjuság csak akkor érheti el, ha felismeri, hogy igazi szövetségesei nem lehetnek azok, akiknek sajátlagos érdeke — befolyásuk meghosszabbítása céljából — a történelem menetének lehető feltartóztatása, hanem egyedül azok az osztályok, amelyek történelmi rendeltetése a haladás és a felszabadítás. Ezt az osztályt a negyedik rend képviseli. A negyedik rend, — egyrészt a nemzeti termelés serkentésének szükségéből, hogy így az ország teljes függetlensége elérhető legyen, másrészt az időbeli és a világszemléletbeli rokonság révén. A negyedik rend az ifjuságnak nemcsak nemzeti szövetségese, hanem egyetlen egyetemes támogatója is. Amint egy alkalommal megjegyeztük: a sajátlagos fiatalság és a történelmi fiatalság egymásra kell, hogy találjanak. E két társadalmi test között nem lehet ellentét.

Bizonyos, hogy az előbbi megvalósulása nem késhet sokáig. Ez ugyanúgy érdeke a nemzetnek, mint az ifjuságnak, amelyre különben fájdalmas bukás vár a történelem könyörtelensége következtében. E pillanatban az ifjuság abban a szakaszban tart, amit az erőmegmutatás és az öntudatosodás — még zavaros és félénk — szakaszának nevezhetünk. De innen, hivatásának tiszta felismeréséig még tennie kell pár lépést. Hogy ezt a pár lépést megtehesse: a román ifjuságot minden erővel támogatni kell.

TUDOR ARGHEZI VERSEIBŐL

Fordította: KORVIN SÁNDOR

AZ EKÉHEZ

*Mondd, ki faragott bütykös, vén eke,
hogy megszaggasd az alvó róna kergét,
s hogy fölzengjen a munkás veritékéért
a ringó táblák arany éneke?*

*Ki indult el az ősi reggelen
a fényesőben friss barázdát tárva,
mély mesgyét szántani a szűz határba,
hogy birtoka azontúl szent legyen?*

*Ki indult el esőn, szélvészén át,
ki szegte dacát köd és csatak ellen,*